

Nevyspytateľný APRÍL

Foto Pixabay

Naši predkovia vravievali: *Jar má sedem (podľa niektorých ľudových pranostík dokonca až deväť) druhov počasia, aprílu ani jedno z nich nechýba. Ďalšie prípovedky: Apríl šialený – zo zimy a leta spletený alebo Aprílové počasia je rozmarnejšie ako ženské vrtochy. A na záver: Panská láska a aprílový sneh dlho nevydržia.*

Pranostiky v tomto prípade vychádzajú z reality. Mesiac apríl sa na Slovensku v dlhodobom priemere skutočne vyznačuje typicky premenlivým charakterom počasia.

MOŽNÉ JE VŠETKO

Po jarnej rovnodennosti sú dni už dlhšie ako noci a slnečné lúče počas dňa zohrievajú zemský povrch. V apríli tak už môžeme zaznamenať prvý letný deň (s teplotou nad 25 °C) alebo aj prvý tropický deň (viac ako 30 °C). Rovnako dobre však môže nastať aj úplný opak – mráz a sneh. Jednoducho povedané, v apríli je v počasi možné úplne všetko.

Apríl môže byť mesiacom plným nevyspytateľného a klamlivého počasia spojeného s lokálnymi výkyvmi každého druhu. Jeden deň môže byť teplý, nasledujúci studený, dokonca so snehom, a do toho všetkého môžu prísť aprílové prehánky. Apríl vo svojej premenlivosti patrí tradične medzi najzaujímavejšie mesiace roka.

Hoci marec meteorológovia považujú už za prvý jarý mesiac, neznamená to, že sa poveternostné podmienky radikálne zmenia – a už vôbec nie naraz, synchronizovane. Priemerné teploty sa síce zvyšujú, lenže zima sa môže ešte snažiť *udržať vo vzduchu*.

Slnko už zohrieva povrch zeme, no po zime do našich končín ešte pomerne často preniká studený vzduch. Rozdiely v teplotách jednotlivých vrstiev ovzdušia nad zemou tak môžu byť aj dosť značné, rovnako ako rozdiely v denných a nočných teplotách. Aj vplyvom týchto rozdielov sa počas apríla môže relatívne rýchlo formovať oblačnosť

a vznikajú prehánky. K premenlivosti počasia prispieva aj rýchlosť, akou sa teplé a studené prúdenia v tomto období striedajú. Vo výsledku je práve počas apríla možné zažiť dni, v ktorých nočný mráz vystrieda letná denná teplota a slnečné počasia sa rýchlo strieda s dažďovými, či dokonca snehovými prehánkami.

TUHÁ ZIMA...

Premenlivosť aprílového počasia nemusí byť viditeľná iba zo dňa na deň, ale aj z apríla na apríl. V Stupave sme napríklad 29. a 30. apríla 2012 zaznamenali tropické teploty, keď maximálna denná teplota vystúpila až nad 30 °C. Už o rok neskôr však v apríli nastala úplne opačná situácia: začiatkom mesiaca, 1. apríla 2013 ráno – priamo na Veľkonočný pondelok – ležalo v Stupave na zemskom

Foto Pixabay

povrchu 10 cm snehu, v Kuchyni na Záhorí 8 cm, na bratislavskej Kolibe 13 cm a v Mlynskej doline 4 cm snehu.

Apríl 2013 bol svojim počasím podobný na celom Slovensku. Po studenej záverečnej dekáde marca vtedy ešte niekoľko dní pokračovalo studené počasie. Snežilo aj v posledný marcový deň, a tak 1. apríla bolo nasnežené miestami aj v nižších polohách (Bratislava a okolie) a teplota bola cez deň veľmi nízka, na severe boli aj celodenné mrazy. V noci z 1. na 2. apríla 2013 sa na strednom Slovensku zmenšila oblačnosť a v oblastiach so snehovou pokrývkou sa výrazne ochladilo. V Oravskej Lesnej sa ochladilo dokonca až na $-17,3\text{ }^{\circ}\text{C}$, čo bola zároveň aj najnižšia teplota nameraná na Slovensku počas apríla. V tento deň však bolo rekordne chladné ráno na viacerých miestach stredného Slovenska.

... AJ HORÚCE LETO

Naopak, veľmi teplý začiatok apríla sme na našom území zaznamenali v roku 2016. V prvej polovici mesiaca sa letný deň (deň s maximálnou teplotou nad $25\text{ }^{\circ}\text{C}$) vyskytol na mnohých miestach rovnomerne po celom Slovensku. Napríklad 5. apríla 2016 na viacerých miestach teploty vystúpili aj nad $26\text{ }^{\circ}\text{C}$, veľmi teplo bolo aj počas nasledujúceho dňa, 6. apríla, keď meteorologické stanice Moldava nad Bodvou a Revúca zaznamenali až $27,5\text{ }^{\circ}\text{C}$. Na severe Slovenska sa dokonca vyskytli miesta (napríklad Čadca či Oravská Lesná), v ktorých vysoké teploty vzduchu lámali rekordy platiace pre celú prvú a druhú aprílovú dekádu, nielen pre daný deň.

V apríli dokonca nie je v našich polohách vylúčený ani tropický deň, teda deň s teplotou $30,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ a viac. Taký sa u nás vyskytol napríklad na záver apríla roku 2012, keď v Gabčíkove 30. apríla 2012 namerali až $31,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, čo je vôbec najvyššia teplota nameraná na Slovensku v apríli.

Aj to je dôkazom, že počasie počas tohto mesiaca býva naozaj mimoriadne premenlivé a bez ohľadu na to, že v úvode apríla ešte v tom roku miestami panovala *zima*, v tom istom roku bolo v jeho závere už *leto* s tropickými dňami.

BOMBOGENÉZA

Aprílové výkyvy počasia môžu byť nebezpečné pre vývoj vegetácie, najmä v spojitosti s javmi, ktoré podľa všetkého prináša klimatická zmena. Nadpriemerne teplá zima urýchľuje vývoj, prípadný mrazivý apríl potom môže pre rastliny, ktoré nie sú na také prudké prechody z tepla do zimy adaptované, znamenať doslova šok. Čoraz častejšie sa stáva, že po miernej zime – tá sa v posledných rokoch prejavuje predovšetkým v jej závere vo februári – k nám v apríli odrazu prenikne studený vzduch a spôso-

Slnčné ráno v Záhorskej Vsi, foto Zuzana Dolínková

Červánky zo Stupavy, foto P. Štefančin

buje škody na rozkvitnutých ovocných stromoch.

Záver tohtoročnej zimy bol v tomto ohľade typický – čiže teplý. Nezvyčajne výrazný polárny vír k nám prinášal teplú zimu, ale aj veterné búrky. Tohtoročný február plne dostal svojmu prívlastku veterný (pozri *Quark* 2/2022). Opakované hlboké tlakové nízke zasiahli Európu a niektoré aj Slovensko. Priniesli silný vietor až víchricu, výnimočne aj tornáda (Dudley v Poľsku), nárazy presahovali silu orkánu a výsledkom boli značné materiálne škody, ale v súčte aj niekoľko desiatok obetí. Na juhu Anglicka (na ostrove Wight) namerali rýchlosť nárazu vetra až 196 km/h , čím bol prekonaný doterajší rekord z roku 1979. Nárazy v celom južnom Anglicku však prekročili 100 km/h . Na letisku

Heathrow v Londýne náraz vetra dosiahol 112 km/h .

Tieto veterné búrky mali jedno spoločné – za ich intenzitou stál nezvyčajne výrazný a aktívny polárny vír, teda oblasť s veľmi studeným vzduchom v Arktíde a okolí v stratosfére vo výške 20 až 50 km. Dianie v stratosfére je úzko spojené s dianím v troposfére, kde často dochádza k postupu výškovej vlny z kanadskej oblasti Arktídy nad severný Atlantik. V nižších hladinách pritom preniká studený arktický vzduch na juh do východných oblastí Severnej Ameriky a príľahlej časti Atlantického oceánu. Značný teplotný kontrast medzi týmto studeným vzduchom a teplým vlhkým vzduchom prichádzajúcim od juhu je potom ideálnou kombináciou pre až explozívny vývoj tlakových níží (niekedy označovaný ako *bombogenéza*), keď tlak vzduchu v centre cyklón klesá aj rýchlosťou okolo 30 hPa za 24 hodín. Do našej oblasti tieto nízke prinášajú pomerne časté zrážky, ktoré bývajú v dôsledku vetra na horách aj veľmi výdatné, a v súvislosti so severným postupom sa k nám súčasne dostáva pomerne teplý vzduch.

ČERVÁNKY NAD STUPAVOU

Červánky (alebo zore) sú meteorologický pojem, ktorý označuje jav odohrávajúci sa na večernej, prípadne aj rannej oblohe. Týmto výrazom sa označuje sfarbenie oblohy do červenej, ružovej, oranžovej alebo aj žltej farby. Červánky vznikajú predovšetkým po veternom dni. Pri veternom počasí sa totiž do atmosféry dostáva viac zvířeného prachu. Na jeho čiastočkách pri západe Slnka kondenzujú vplyvom nižšej teploty vodnej pary. Čiastočky prachu s ľadovými kryštálkami sú následne ožiarené slnečnými lúčmi, dôjde k ich lomu a svetlo sa rozptýli. Tento efekt vidíme ako farebné sfarbenie oblohy.

Peter Štefančin
pocasiepodlupou.sk